

European Security Challenges and NATO's priorities

Προοπτικές Ευρωπαϊκής Ασφάλειας και οι προτεραιότητες του NATO

*Round table discussion
on the occasion of the visit to Greece
of H.E. The Secretary General of NATO, Mr. Jens Stoltenberg
Thursday, 21 April 2016*

Σύνοψις εργασιών από την Δρ. Μαρίνα Σκορδέλη, Διευθύντρια, Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η Δρ Σκορδέλη έχει διατελέσει Σύμβουλος του πρώην Πρωθυπουργού κ. Κώστα Καραμανλή.

Η διοργάνωση Συζητήσεων Στρογγυλής Τραπέζης ενόψει των επισκέψεων του Γ.Γ. του NATO στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες δεν αφορά λίγους. Η καταγραφή απόψεων και διαφορετικών προσεγγίσεων, καθώς και η ενημέρωση και ο διάλογος, είναι μια διαδικασία απαραίτητη, προκειμένου να συστρατευθεί η υποστήριξη της κοινής γνώμης στο κοινό εγχείρημα της αντιμετώπισης προκλήσεων που αφορούν πρωτίστως τις ίδιες τις κοινωνίες και τους λαούς, όπως έδειξαν και οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις στην καρδιά της Ευρώπης.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα ειδικά, η σχετική συζήτηση έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς ανήκει στις χώρες που έχουν ανάγκη από πολλαπλασιαστές ισχύος, όπως είναι ο Ευρωπαϊκός και ο Ευρω-Ατλαντικός πυλώνας. Επιπλέον, οι σύγχρονες απειλές ασφάλειας έχουν μια ισχυρή ναυτική διάσταση, τομέας στον οποίο η Ελλάδα έχει ιδιαίτερη θέση, συμφέροντα, ανησυχίες και συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Η **Σύνοδος Κορυφής της Βαρσοβίας** έρχεται σε μια περίοδο, κατά την οποία σημειώνεται αλλαγή σελίδας σε ό,τι αφορά τις προκλήσεις ασφάλειας στην Ευρώπη και αποκτά μεγάλο ενδιαφέρον σε σχέση με τις προτεραιότητες που θα τεθούν για την αντιμετώπισή τους. Κρίσιμης σημασίας θα είναι η ισορροπία που θα επιτευχθεί στον άξονα Ανατολής-Νότου, δηλαδή μεταξύ των προτεραιοτήτων που αφορούν προκλήσεις προερχόμενες από την Ανατολή και εκείνων που προέρχονται από το Νότο.

Προς τα ανατολικά, οι εξελίξεις στην Ουκρανία έχουν γυρίσει τη Συμμαχία “πίσω στα βασικά” (το λεγόμενο “back to basics”), δηλαδή προς την πρωταρχική, υπαρξιακή συνθήκη της συλλογικής ασφάλειας του NATO. Αυτό μπορεί να μην σημαίνει ότι το NATO αναμένει μια απειλή ψυχροπολεμική, αλλά συνεπάγεται ενίσχυση της αποτροπής (deterrence) και προπαρασκευή προς αυτόν τον σκοπό.

Στο νότιο μέτωπο, οι προκλήσεις είναι μη συμβατικές και οι απειλές είναι πολύ κρίσιμες και πιο ακαθόριστες. Οι νέες απειλές ασφάλειας και οι λεγόμενες πλέον υβριδικές απειλές (hybrid threats) διαγράφουν ένα σκηνικό ρευστό και συγκεχυμένο, ενώ οι επιπτώσεις τους προσλαμβάνουν απρόβλεπτες διαστάσεις. Η τρομοκρατική απειλή αποκτά πανευρωπαϊκές

διαστάσεις και η αντιμετώπιση του λεγόμενου Ισλαμικού Κράτους και της εξαγωγής της τρομοκρατίας των τζιχαντιστών γίνεται πλέον επιτακτική. Ζητήματα χαμηλής ασφάλειας (soft security) διαπλέκονται με ζητήματα υψηλής ασφάλειας (hard security). Στην Ελλάδα, ο στρατός καλείται να αντιμετωπίσει την προσφυγική-μεταναστευτική κρίση.

Τα κράτη μέλη της Συμμαχίας είναι διχασμένα ως προς το που θα πρέπει να γείρει η πλάστιγγα των προτεραιοτήτων. Σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει εύκολος τρόπος για να αντιμετωπιστεί το μέγεθος και το είδος των απειλών αυτών, οι οποίες, καθώς δεν γνωρίζουν σύνορα, δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν από καμία χώρα μόνη της. Συνεπώς, απαιτείται ενότητα και αλληλεγγύη. Επιπλέον, η προσφυγική-μεταναστευτική κρίση έφερε κοντά και σε συνεργασία και τους 3 μεγάλους διεθνείς οργανισμούς, την ΕΕ, το NATO και τον ΟΗΕ.

Τη Σύνοδο της Βαρσοβίας θα απασχολήσουν και επιπλέον προτεραιότητες. Το NATO είναι η μοναδική πολιτική και στρατιωτική συμμαχία με τόση ισχύ στον πλανήτη. Όμως συχνά υποβαθμίζεται το δημοκρατικό στοιχείο που το διέπει ως μια συμμαχία 28 μελών, 28 δημοκρατιών, όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται δημοκρατικά και δεν επικρατεί η ισχύς του ενός. Ωστόσο, ο εκδημοκρατισμός δεν είναι πλέον δεδομένος στην Ευρωπαϊκή ήπειρο και η ανάγκη να μην υποχωρήσει θα πρέπει να αποτελέσει μία επιπλέον προτεραιότητα. Το θέμα των αμυντικών προϋπολογισμών των κρατών μελών θα είναι μια ακόμη πρόκληση, καθώς οι Ευρωπαίοι εταίροι δαπανούν λιγότερα, αλλά και δεν διαθέτουν ορθολογικά αυτά που δαπανούν. Τέλος, στο θέμα της διεύρυνσης του NATO, οι μεγάλες διευρύνσεις του παρελθόντος δεν αναμένεται να επαναληφθούν, ενώ σημαντικές παραμένουν και οι συνεργασίες, για παράδειγμα με την Αυστραλία, την Ιαπωνία, κτλ. Μία περίπτωση που ενδεχομένως θα απασχολήσει την Ελλάδα στο μέλλον είναι εκείνη της Κύπρου.

Σε ότι αφορά τις **προκλήσεις ασφάλειας στη Μεσόγειο και τη συνεργασία NATO, ΕΕ και ΟΗΕ** εκεί, ένα θέμα που αφορά την ευρύτερη γειτονιά μας, το NATO σε διάφορες φάσεις στην ιστορία του είχε πάντοτε την προσοχή του στραμμένη στην περιοχή ως μια δυνητική εστία προκλήσεων και κρίσεων. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και στο πλαίσιο του Μεσογειακού Διαλόγου, το NATO επιχείρησε να αντιμετωπίσει τα φαινόμενα εξτρεμισμού που εμφανίστηκαν στις κοινωνίες των χωρών αυτών δείχνοντάς τους ότι μπορούν να δουλέψουν εκ των έσω και σε συνεργασία για την αντιμετώπιση των ανησυχιών τους.

Στο σύγχρονο περιβάλλον ασφάλειας, επικρατούν προκλήσεις που σχετίζονται με την παραδοσιακή άμυνα, αλλά και με τα ΟΜΚ, τη διεθνή τρομοκρατία, την πειρατεία, το υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα, την παράνομη μετανάστευση, τον κυβερνοπόλεμο, ανθρωπογενείς ή φυσικές καταστροφές. Όλες αυτές έχουν την ιδιαιτερότητα ότι μπορούν να αναπτυχθούν ευκολότερα στο θαλάσσιο περιβάλλον. Αναγνωρίζοντας αυτήν την πραγματικότητα, τόσο το NATO όσο και η ΕΕ, ανέπτυξαν πρόσφατα στρατηγικές για τη θαλάσσια ασφάλεια, πολιτικές και αντίστοιχα όργανα. Επομένως, η Μεσόγειος θα πρέπει να τεθεί στο επίκεντρο της προσοχής, καθώς μάλιστα διατηρεί ύψιστη στρατηγική σημασία. Ενδεικτικά, αποτελείται από 20 παράκτια κράτη, το 30% της παγκόσμιας ναυτικής κίνησης και το 25% της μεταφοράς πετρελαίου πραγματοποιείται μέσω αυτής και αποτελεί πολυσύχναστο τουριστικό προορισμό. Ένα ενδιαφέρον ζήτημα προς συζήτηση είναι το ότι η επιχείρηση στο Αιγαίο για την αντιμετώπιση του προσφυγικού-μεταναστευτικού θα μπορούσε να αναληφθεί από την ΕΕ, στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, όπως έγινε και στην περίπτωση της Επιχείρησης Σοφία, στην Κεντρική Μεσόγειο. Σε ότι αφορά τη συνεργασία των NATO, ΕΕ και ΟΗΕ στην περιοχή, παρατηρούνται κάποιες αλληλοεπικαλύψεις και υπάρχει μεγάλο περιθώριο για κοινές στρατηγικές και αποτελεσματική συνεργασία, π.χ. στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών (intelligence sharing).

Ειδικότερα ως προς την αντιμετώπιση του προσφυγικού-μεταναστευτικού, πρόκειται για μια πρωτόγνωρη κατάσταση, μία μείζονα ανθρωπιστική κρίση που καταλύει τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ χαμηλής και υψηλής ασφάλειας. Τίθεται ωστόσο και ο προβληματισμός, εάν

πρόκειται πράγματι για μία ανθρωπιστική κρίση, εάν πρόκειται για μαζικές μεταναστευτικές ροές προκαλούμενες από την κλιματική αλλαγή, εάν είμαστε αντιμέτωποι με συγκεκριμένο εχθρό ή εάν πρόκειται για έναν συνδυασμό παραγόντων με ευρύτερες διαστάσεις, για παράδειγμα το γεγονός ότι η Αραβική Άνοιξη αποδείχθηκε αραβικός χειμώνας.

Στην Ελλάδα, η εμπλοκή των Ενόπλων Δυνάμεων στην αντιμετώπιση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης υπήρξε και παραμένει πολύ ενεργή, ενώ επεκτάθηκε, μετά το κλείσιμο των συνόρων των Βαλκανικών χωρών. Η εμπλοκή αυτή αφορά τη δημιουργία και ολοκλήρωση δομών, τη διαχείριση υλικών στρατωνισμού, το συντονισμό φορέων, την ανάπτυξη διαύλων με ΜΚΟ και εθελοντές, τη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και διμερώς με άλλες χώρες και τη διαχείριση νέων προκλήσεων, εν αναμονή της εφαρμογής της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας.

Ταυτόχρονα, τίθενται και **νέες προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση γενικότερα και, ειδικότερα, στον τομέα της ασφάλειας**. Η Ευρωπαϊκή ταυτότητα βασίστηκε σε δύο στοιχεία: τον ιδεαλισμό που αναφέρεται στις ιδέες και τις αξίες και τον ορθολογισμό που αναφέρεται στο εγχείρημα της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας. Σήμερα, βρισκόμαστε σε ένα σημείο που απέχει και από τα δύο αυτά στοιχεία. Το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα που σήμανε το τέλος της βαρβαρότητας εξακολουθεί να σημαίνει το ίδιο πράγμα; Υπήρξε εξαρχής κάποιο έλλειμμα στο σχεδιασμό; Κάποιο «προπατορικό αμάρτημα»; Σε κάθε περίπτωση, επιβάλλεται η ανάκτηση της εμπιστοσύνης στο οικοδόμημα αυτό, ενδεχομένως με ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο και με την επαναβεβαίωση του “η ισχύς εν τη ενώσει”. Υπάρχουν σοβαροί δισταγμοί ως προς το να γίνει ένα περαιτέρω βήμα στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας και, κυρίως, υπάρχουν επιφυλάξεις ότι θα οδηγήσει σε υπονόμηση του ΝΑΤΟ. Ένα ακόμη ζήτημα που παρεμποδίζει την περαιτέρω εξέλιξη στον τομέα αυτό είναι ο διακυβερνητισμός που διατρέχει όλο το οικοδόμημα, αλλά και το ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υποχωρήσει από τον ρόλο της, όπως φάνηκε και από τα λάθη που έγιναν στην περίπτωση της Ουκρανίας. Η απάντηση είναι να προχωρήσουμε πιο μπροστά, σε μεγαλύτερη ομοσπονδιοποίηση; Στην περίπτωση αυτή, θα είναι αναπόφευκτο να παίρνονται οι αποφάσεις με πλειοψηφία, εκτός από ειδικές εξαιρέσεις, π.χ. σε θέματα εθνικής κυριαρχίας, κτλ. Θα πρέπει, πάντως, να υπάρξει πρόοδος στα ζητήματα άμυνας και ασφάλειας και η Ευρώπη θα πρέπει να μπορεί να βασίζεται στις δικές της δυνάμεις, ενόψει των σημαντικών προκλήσεων ασφάλειας που αντιμετωπίζει.